

ORDU'DA TİCARET

Yazarlar

Kemal SAYLAN
İlhan EKİNCİ

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayım ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanhğı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-375-937-7	Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN
Kitap Adı Ordu'da Ticaret	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Editörler İsmail ÖZER ORCID iD: 0000-0001-5910-4216 Ömer ERDEN ORCID iD: 0000-0003-2178-0301	Yayıncı Sertifika No 47518 Baskı ve Cilt Göktuğ Ofset
Yazarlar Kemal SAYLAN ORCID iD: 0000-0001-6493-7001 İlhan EKİNCİ ORCID iD: 0000-0002-3980-4159	Bisac Code BUS073000 DOI 10.37609/akya.4070

Kütüphane Kimlik Kartı
Saylan, Kemal.
Ordu'da Ticaret / Kemal Saylan, İlhan Ekinci; ed. İsmail Özer, Ömer Erden.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.
143 s. : resim, tablo. ; 135x210 mm.
Kaynakça ve Ekler var.
ISBN 9786253759377

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

TAKDİM

Ordu, sahip olduğu coğrafi konum, doğal zenginlikler ve tarihsel birikimiyle Karadeniz’in önemli ticaret merkezlerinden biri olmuştur. Limanı, hinterlandı ve üretim kapasitesi sayesinde yüzyıllar boyunca yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda uluslararası ticaret ağlarının da bir parçası hâline gelmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti’nin 19. yüzyıldaki modernleşme süreciyle birlikte Ordu, dış ticaret alanında kayda değer bir ivme kazanmış; Karadeniz üzerinden yürütölen ticari faaliyetlerde etkin bir rol üstlenmiştir.

Cumhuriyet döneminde bu ticari miras daha da güçlenmiş, başta fındık olmak üzere Ordu’nun tarımsal ve ticari ürünleri dünya pazarlarına açılmıştır. Fındık, yalnızca Ordu ekonomisinin değil, Türkiye’nin ihracat kalemleri arasında da stratejik bir ürün hâline gelmiş; bunun yanı sıra farklı tarım ve sanayi ürünleriyle Ordu’nun dış ticaretteki yeri pekişmiştir. Tüm bu süreçler, Ordu’nun bir “ticaret şehri” kimliğini tarihsel süreklilik içinde koruduğunu açıkça göstermektedir.

Günümüzde ise bu köklü ticaret potansiyelinin yeniden ve daha güçlü bir biçimde hayata geçirilmesi yönünde önemli adımlar atılmaktadır. Ticaretin canlandırılması, üretimin çeşitlendirilmesi ve Ordu’nun ulusal ve uluslararası pazarlarda daha görünür hâle gelmesi amacıyla Ordu Ticaret Odası başta olmak üzere kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları yoğun bir çaba içerisinde. Bu ortak irade, kentin ekonomik hafızasını geleceğe taşıma konusunda umut verici bir tablo ortaya koymaktadır.

Ordu Üniversitesi de bilimsel bilgi üretimi, tarihsel birikimin gün yüzüne çıkarılması ve kentin gelişimine katkı sağlama sorumluluğu doğrultusunda bu sürece aktif biçimde destek vermektedir. Elinizdeki *Ordu'da Ticaret* adlı eser, Ordu Ticaret Odası ile Ordu Üniversitesi arasındaki bu kıymetli iş birliğinin somut bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Kitap, Ordu'nun ticari geçmişini akademik bir titizlikle ele alırken, aynı zamanda bugünü ve geleceği anlamaya yönelik önemli bir perspektif sunmaktadır.

Bu vesileyle, kitabın hazırlanmasına verdikleri değerli katkılardan dolayı Ordu Ticaret Odası Başkanı Sayın Adil Levent Karlıbel'e, eserin bilimsel çerçevesini oluşturan ve büyük emek sarf eden üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyeleri Prof. Dr. Kemal Saylan ve Prof. Dr. İlhan Ekinçi'ye içten teşekkürlerimi sunuyorum. *Ordu'da Ticaret* adlı bu çalışmanın, Ordu'nun ekonomik geçmişini anlamak ve geleceğine ışık tutmak isteyen tüm okuyucular için önemli bir başvuru eseri olacağına yürekten inanıyorum.

Prof. Dr. Orhan BAŞ
Ordu Üniversitesi Rektörü

TAKDİM

Şehirlerin ekonomik gelişimi, yalnızca bugünün verileriyle değil; geçmişten günümüze uzanan ticari birikimlerinin doğru okunması ve anlaşılmasıyla anlam kazanmaktadır. Ordu, Karadeniz'in tarihsel ticaret ağları içerisinde sahip olduğu stratejik konum, üretim potansiyeli ve girişimcilik kültürüyle asırlardır bölgesel ticaretin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Bu birikimin kayıt altına alınması, bilimsel bir bakış açısıyla ele alınması ve gelecek nesillere aktarılması, yalnızca akademik bir sorumluluk değil; aynı zamanda kurumsal ve toplumsal bir görevdir.

Bu anlayışla hazırlanan *Ordu'da Ticaret* adlı bu eser, Ordu'nun antik dönemlerden günümüze uzanan ticari serüvenini; coğrafi koşullar, ekonomik yapılar, üretim ilişkileri ve kurumsal gelişmeler çerçevesinde kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşımla ele almaktadır. Çalışma, Ordu'nun ticari kimliğinin tarihsel köklerini ortaya koyarken, aynı zamanda bugünün ekonomik yapısının daha doğru anlaşılmasına ve geleceğe yönelik sağlıklı öngörülerin geliştirilmesine önemli katkılar sunmaktadır.

Bu kıymetli eserin ortaya çıkmasında, akademik bilgi birikimi ve titiz çalışmalarıyla büyük emek veren Ordu Üniversitesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Kemal Saylan ve Prof. Dr. İlhan Ekinçi'ye en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Bilimsel yöntemlere dayalı, kaynaklara hâkim ve akademik disiplin içerisinde hazırlanan bu çalışma, Ordu'nun ticaret tarihine dair önemli bir başvuru eseri niteliği taşımaktadır.

Ayrıca üniversite–şehir iş birliğinin somut ve nitelikli bir örneğini teşkil eden bu çalışmaya verdikleri destek ve katkılardan dolayı Ordu Üniversitesi'ne teşekkür ederim. Akademik bilginin yerel kalkınma süreçleriyle buluşması, şehirlerin sürdürülebilir gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu eser, söz konusu iş birliğinin ne denli değerli sonuçlar doğurabileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Ordu Ticaret ve Sanayi Odası olarak; geçmişinden güç alan, tarihsel birikimini doğru analiz eden ve geleceğini bu temeller üzerine inşa eden bir şehir vizyonunu önemsiyoruz. Bu çalışma, yalnızca bir tarih kitabı değil; aynı zamanda Ordu'nun ekonomik hafızasını kayıt altına alan, karar vericiler, araştırmacılar ve girişimciler için yol gösterici bir kaynaktır.

Ordu'da Ticaret kitabının, şehrimizin ticari ve ekonomik geçmişini anlamak isteyen herkes için faydalı bir başvuru kaynağı olmasını temenni ediyorum.

Adil Levent KARLIBEL
Ordu Ticaret ve Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
-------------	---

BÖLÜM 1

19. YÜZYILA KADAR ORDU'DA TİCARET.....5

Coğrafyası ve Ekonomisi	5
Bir Ticaret Kolonisi Olarak Cotyora	12
Osmanlı Dönemi Nefs-i Ordu ve Ticari Faaliyetleri	16
Yükselen Ticaret: Bucak İskelesinden Ordu Kasabasına.....	20
Uluslararası Ticaretle Gelişen Şehir: Ordu	27

BÖLÜM 2

19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE ORDU'DA TİCARET 39

Ordu Şehri ve Ticari Potansiyeli	39
1883 Yangını: Şehirdeki İmar Çalışmaları	46
Şehir Ticaretinin Merkezi: Tahıl Pazarı	48
Ordu'da Mezbağa Açılması	50
Ordu'da Gülsuyu ve Yağı Çıkartma Teşebbüsleri	51
Ordu'nun Köy ve Nahiyyelerinin Ticari Potansiyeli	52
Ordu'da Ticari Bir Merkez: Çambaşı Yaylası.....	53
Ordu'da Uluslararası Ticaret	57
Ordu Ticaretinde İskeleler.....	63
Perşembe (Vona) İskelesi.....	63
Ordu (Bucak) İskelesi.....	65
Ordu (Bucak) İskelesi'nin Yapım Çalışmaları.....	67
Ordu (Bucak) İskelesi Yöneticileri.....	71
Ordu (Bucak) İskelesi'nde Yaşanan Sorunlar	71
Cumhuriyet Döneminde Ordu Limanı	76
Ordu Ticaretinde İhracatın Yeri.....	78
Ordu Ticaretinde İthalatın Yeri	85

Ordu Ticaretinde Sanayinin Yeri	93
Ordu Ticaretinde Tarımın Yeri	97
Ordu Ticaretinde Madencilğin Yeri.....	102
Ticarete Katkı Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar	109

BÖLÜM 3

ORDU'DA TİCARETE KATKI SUNAN KURULUŞLAR VE DÜZENLENEN ETKİNLİKLER 109

Ticarete Katkı Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar.....	109
Memleket Sandıkları (1873)	109
Ziraat Odası (1904)	111
Ticaret ve Sanayi Odası (1902).....	111
Ticaret Borsası (1936)	118
İhracat Başkontrolörlüğü (1937).....	120
Fiskobirlik (1938)	121
Fındık İhracatçıları Birliği (1940).....	121
Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)-(2009)	122
İl Ticaret Müdürlüğü (2018).....	122
Ticari Faaliyetlere Yönelik Yapılan Etkinlikler	123
Fındık Bayramı (1934).....	123
Ordu Günleri (2011).....	123
Ordu Ticaret Festivali (2025)	124

SONUÇ..... 125

KAYNAKLAR 127

EKLER..... 131

KAYNAKLAR

I. Bölüm

- Baş, Mithat, *İlkçağdan Günümüze Ordu Tarihi*, Ankara 2014.
- Çebi Sıtkı, *Ordu Şehri Hakkında Derlemeler ve Hatıralar*, Ordu 2000.
- Ekinci, İlhan, “Köyden Kente Şehirleşme Olgusu, 81 İlde Kültür ve Şehir Ordu, İstanbul 2012, s. 65-76.
- Ekinci, İlhan, “Milas (Mesudiye) Bakır Madeni (1750-1816)”, *Turkish Studies*, Sayı: 8/5 2013, s. 243-259.
- Ekinci, İlhan, “Siyasetin Gölgesinde Limanlaşmamış Bir İskele-Perşembe (Vona) İskeleyi-”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı:12, Ordu, Temmuz 2015, s. 149-176.
- Emecen Feridun, “Doğu Karadeniz’de Ayanlık; Tirebolulu Kethüdazade Mehmed Emin Ağa”, *Belleten*, Cilt: LXV, Sayı: 242, s. 193-215.
- Emecen Feridun, *Doğu Karadeniz’de İki Kıyı Kasabasının Tarihi, Bulancak-Piraziz*, İstanbul 2005.
- Karagöz, Rıza, *Canıklı Ali Paşa*, Ankara 2003.
- Kılıçaslan M. Emre, “Bandıra Usulsüzlüklerine Bir Örnek: Trabzon Kayıklı-rındaki Rusya”, *Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu IV: Doğu Karadeniz*, İstanbul 2012, s. 219-230.
- Meeker, Michale E., *İmparatorluktan Gelen Bir Ulus*, İstanbul 2015.
- Özdemir, Mustafa, “Orta Karadeniz Bölgesinin Tarihi Coğrafyasına Başka Bir Bakış”, *Orta Karadeniz Kültürü*, Ankara 2005, s. 33-56.
- Özdiş, Hamdi, *Taşrada İktidar Mücadelesi: II. Abdülhamid Döneminde Trabzon Vilayeti’nde Eşraf, Siyaset ve Devlet (1876-1909)*, Ankara 2008.
- Sakal, Fahri “Orta Karadeniz Ekonomisi, Konjonktürel Bir Talih Oyunu”, *Orta Karadeniz Kültürü*, Ankara 2005, s. 397-404.
- Uygun, Süleyman, *Osmanlı Sularında Rekabet*, İstanbul 2015.
- Yediyıldız, Bahaeddin, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara 1985
- Yediyıldız, Bahaeddin, *Ordu Tarihinden İzler*, İstanbul 2000.
- Yıldız, Adnan, *Osmanlı Belgelerinde Ordu*, İstanbul 2013.

II. Bölüm

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi

- BOA, A. MKT. MHM, No: 349/4, BOA, A. MKT. NZD, No: 287/28, BOA, A. MKT. NZD, No: 292/85, BOA, BEO, No: 1728/129541, BOA, BEO, No: 4291/321771, BOA, BEO, No: 633/47446, BOA, DH. EUM.5.Şb, No: 17/13, BOA, DH. EUM.6.Şb, No: 17/84, BOA, DH. H, No: 41/26, BOA, DH. İD, No: 52/6, BOA, DH. MKT, No: 1482/26, BOA, DH. MKT, No: 1510/38, BOA, DH. MKT, No: 1933/83, BOA, DH. MKT, No: 1938/13, BOA, DH. MKT, No: 1982/75, BOA, DH. MKT, No: 223/51, BOA, DH. MKT, No: 2367/105, BOA, DH. MKT, No: 2731/34, BOA, DH. ŞFR, No: 555/93, BOA, DH. ŞFR, No: 525/78, BOA, İ. ŞD, No: 69/4086, BOA, MV,

- No: 174/17, BOA, MV, No: 178/66, BOA, MV, No: 184/45, BOA, MV, No: 193/38, BOA, ŞD, No: 1841/29, BOA, ŞD, No: 1847/192, BOA, ŞD, No: 1849/14, BOA, Y. PRK. DH, No: 1/81, BOA. Y. PRK. ASK, No: 53/101.
- Trabzon Vilayet Salnameleri*
TVS, 1286 (1869), TVS, 1287 (1870), TVS, 1288 (1871), TVS, 1289 (1872), TVS, 1290 (1873),
TVS, 1291 (1874), TVS, 1294 (1877), TVS, 1296 (1879), TVS, 1296 (1881), TVS, 1305 (1888),
TVS, 1309 (1892), TVS, 1315 (1898), TVS, 1318 (1900), TVS, 1319 (1901), TVS, 1320 (1902),
TVS, 1321 (1903), TVS, 1321 (1903), TVS, 1322 (1904).
- Diplomatic and Consular Reports, Turkey. Report for the Year 1909-10 on the Trade and Commerce of the Trebizond Vilayet (TCTV).
TCTV, No: 4315, TCTV, No: 4740, TCTV, No: 5014, TCTV, No: 5166, TCTV, No: 5313.
- Diğer Yayınlar*
Atmaca, Sezar, “Çapar Kaybolan Tekne”, *Atlas*, Sayı: 231, Haziran 2012.
Baş, Mithat, *İlkçağ'dan Günümüze Ordu Tarihi*, Ankara 2014.
Bostan, Hanefi, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadi Hayat*, Ankara 2002.
Bostan, M. Hanefi, “XV-XIX. Yüzyıllarda Giresun Kazası'nın İdari Taksimatı ve Nüfusu”, *Giresun Tarihi Sempozyumu*, (24-25 Mayıs 1996), İstanbul 1997.
Cuiet, Vital, *La Turquie d'Asie*, Paris 1892.
Çakmak, Biray, “Çapa'dan Traktör'e Ordu Kazası Örneği”, *Orta Karadeniz Kültürü Sempozyumu*, Ankara 2005.
Çebi, Sıtkı, *Ordu Şehri Belediye Tarihi*, Ordu 2002.
Çebi, Sıtkı, *Ordu Şehri Hakkında Derlemeler ve Hatıralar*, İstanbul 2000.
Demirel, Muammer, “Belgelerin Diliyle İngiliz Konsolos Raporlarına Göre Trabzon ve Çevresi (1899-1907)”, *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu* (3-5 Mayıs 2001), Cilt: I, Trabzon 2002.
Devellioğlu, Ferid, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 2010.
Diplomatic and Consular Report on Trade and Finance, Turkey, Trade of Trebizond, No: 878, Year 1891.
Dizman, İbrahim, *20. Yüzyılda Ordu (1909-1999)*, Ordu Belediyesi Yayınları, Ordu 2010.
Dizman, İbrahim, *Ordu Kültür ve Eğitim Tarihinin Unutulmaz Adı M. Sıtkı Can'a Armağan*, Ordu 2005.
Ekinci, İlhan, *Halk Ayan ve Devlet-Tanzimat Devri Ordu Kazası*, Ankara 2016.
Ergin, Nazif, “Ordu'ya Ait Hatıralar ve İntibalar”, *İktisadi Ordu-Ordu Özel Sayısı*, Sayı: 1, 1949, s. 44.
Hürol, Erdal, *19. Yüzyılda Trabzon, Samsun, Giresun ve Ordu Kentlerinde Hristiyan Nüfusun Yükselişi*, Basılmamış Doktora Tezi, Ordu 2024.

- Mayda, Namık Semih, “Niyazi Baba ile Mülakat-Altmış Yıl Evvelki Ordu”, *İktisadi Uyanış*, Cilt: I, Sayı: 1, 1949.
- Muvaffakiyet-i Milliye, Sayı: 20, 13 Eylül 1923.
- Müezzinoğlu, Ersin, “Doktor Abdullah Cevdet’in Samsun, Giresun, Ordu ve Trabzon Seyahat Notları”, *Turkish Studies*, Cilt: VII, S. 3, 2012.
- Oktay Karaman, “Seyahatnamelere Göre Giresun”, *Giresun Tarihi Sempozyumu (24–25 Mayıs 1996)*, *Bildiriler*, İstanbul 1997.
- Pala, Hikmet, *Ordu Tarihinde Olaylar ve İnsanlar*, İstanbul 2015.
- Pamuk, Sevkett, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500–1914*, İstanbul 2005.
- Saydam, Abdullah, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Trabzon 1999.
- Saylan, Kemal, “19. Yüzyılın Sonları ile 20. Yüzyılın Başlarında Ordu Limanı”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 19, 2015.
- Şakir Şevket, *Trabzon Tarihi*, Yay. Haz. İ. Hacıfettahoğlu, Trabzon 2001.
- Şemseddin Sami, *Kamus’ul Alam*, Cilt: II, Ankara 1996.
- Uluskan, Murat, “Üsküdar Kayıkçıları (18. Yüzyıl)”, *Üsküdar Sempozyumu V-Bildiriler*, (1-5 Kasım 2007), Cilt: I, İstanbul 2008.
- Uygun, Süleyman, “Acente-Konsolos (Mesajeri Maritim Kumpanyası Acentesi ve Fransız Viskonsolosu) Raporlarına Göre Giresun Limanı (1880-1909)”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu-VII Karadeniz Limanları Özel Sayısı*, 2015.
- Uygun, Süleyman, *Fransız Seyyah ve Konsolosların Gözünden Ordu-Fatsa-Ünye*, Ankara 2023.
- Uygun, Süleyman, *Türk-Fransız Deniz Ticareti Vapur Kumpanyaları*, İstanbul 2021.
- Uzlu, Temel, “Ordu Tarihinin İki Önemli Belgesi”, *Ordu Kültürü Dergisi*, S. 3, 1962.
- Uzlu, Temel, “Ordu’da Tarihi Belgeler”, *Ordu Kültürü Dergisi*, Sayı: 21, 1966.
- Yiğit, Ali Ata, “Tarihi Süreci Işığında Kelkit Vadisi ve Sivas-Şebinkarahisar-Giresun Ticaret Yolu”, *Orta Karadeniz Kültürü Sempozyumu*, Ankara 2005.
- Yüksel, Ayhan, “Vona’nın Sancak Merkezi Yapılma Girişimi (1885)”, *Doğu Karadeniz Araştırmaları*, İstanbul 2005.
- III. Bölüm**
- Başkaya, Muzaffer, “Doğu Karadeniz’de (Ordu-Giresun-Trabzon) Unutulan Bir Gelenek: Fındık Bayramı”, *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal*, 6/39), 2020, s. 2637-3648.
- Bir Zamanlar Ordu Fotoğraf Sergisi* (Mürsel Engin Arşivinden), Ordu Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ordu 2019.
- Çebi, Sıtkı, *İktisadi Yönden Ordu*, Ordu Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara 1967.
- Çebi, Sıtkı, *Çağlar İçinde Ordu*, Ordu Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara 1978.
- Dizman, İbrahim, *20. Yüzyılda Ordu*, Ordu Belediyesi Yayınları, Ordu 2010.

- Güngör, Hakan, “Yerel Basına Göre II. Dünya Savaşı’nın Ordu Vilayetine Etkisi” *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Ordu*, I, Ed. Sadullah Gülten, İstanbul 2021, s. 591-610.
- Güngör, Hakan-Uygun, Süleyman, “Protestan Misyoner Raporlarında Fatsa”, *Fatsa ve Yöresi Tarihi*, I, ed. Sadullah Gülten ve Murat Özkan, İstanbul: Fenomen Yayıncılık, 2022, s. 577-599.
- Güngör, Hakan, “ABD Büyükelçisi Joseph C. Grew’un Karadeniz Seyahati ve Gözlemleri”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8 (3), 2018, s. 579-586.
- İktisadi Yürüyüş*, Ticaret ve Sanayi Odaları Ticaret ve Zahire Borsaları, Fevkalade Sayısı, Haziran 1943.
- Ordu 1986*, Ordu Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, Ordu 1986.
- Özer, İsmail, “Fatsalı Bir Vekil: Atıf Topaloğlu”, M. Özkan, K. Yavuz, & C. Erbil (Ed.), *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Fatsa*, Fatsa Belediyesi Yayınları, Ordu 2024.
- Özer, İsmail, “Fatsa Tarihine Bir Bakış”, S. Gülten (Ed.), *Fatsa ve Yöresi Tarihi*, C. I, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2022.
- Özer, İsmail, “TBMM Zabıt Ceridelerine Göre Ordu’nun Liva Olma Serencamı”, *Tarihi ve Kültürel Boyutları ile Ordu*, ed. Sadullah Gülten, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2021.
- Hürses Gazetesi
FO, 371/101851
<https://www.otso.org.tr/otso-hakkinda/> (27.11.2025).
<https://www.ordutb.org.tr/otb-tarihce/> (22.11.2025).
chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/<https://www.ordutb.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/Ordu-Ticaret-Borsasi-Tarihce.pdf> (15.10.2025).
<https://www.fiskobirlikefit.com/kurumsaldetay/Tarihcemiz.html> (03.12.2025).
<https://www.ordugazete.com/ordu-ticaret-festivali-18-eylul-de-basliyor/48271> (04.11.2025).
<https://ticaret.gov.tr/kurumsal/misyon-vizyon> (15.12.2025).
https://www.doka.org.tr/kurumsal_hakimizda-TR.html (16.12.2025).
https://www.doka.org.tr/haberler_Ordu-1-Kalkinma-Calistayi-Yapildi-TR.html (10.11.2025).
<https://ordu.ktb.gov.tr/TR-407242/fuar--14-ordu-gunleri-20-23-kasim-2025.html> (25.11.2025).
<https://kib.org.tr/tr/kurumsal-kib-hakkinda.html> (17.12.2025).